

RAMAZANOĞULLARI BEYLİĞİ'NİN KURULMASINDA MEMLÛK DEVLETİ'NİN ROLÜ VAR MIYDI?

Cüneyt KANAT*

Özet

Ramazanoğulları Beyliği Çukurova coğrafyasında kurulmuştur. Mezkûr Beyliğin bu topraklar üzerinde hâkimiyet kurmasından önce, burada Çukurova Ermenileri hâkimdi. Bölgenin Ermeniler'in elinden alınmasında, yani fethi sürecinde, bu topraklara Suriye'den sınır komşusu olan Memlûklar etkili olmuştur. Özellikle Memlûk sultanı ez-Zâhir Baybars dönemindeki Çukurova siyasetine bağlı olarak bu topraklara düzenlenen seferler bölgedeki dengeleri değiştirmiştir. Memlûk devletinin sonraki sultanları da Baybars'ın uzak görüşlü Anadolu politikasını benimsemiş ve Anadolu'nun bir anlamda kapısı diyebileceğimiz Çukurova'yı tamamıyla ele geçirmek için ellerinden geleni yapmıştır. Düzenlenen ilk seferler sonucunda öncelikle, Ermeniler, Memlûk devletine vergi veren bir tabi devlet statüsüne dönüştürülmüş, daha sonra ise istikrarlı ve kararlı politikalar sonucunda Çukurova 1375 yılında tamamıyla fethedilmiş ve Çukurova Ermeni Krallığına son verilmiştir. Memlûk ordusu ve bölgeye yerleşerek buralarda yurt tutan Türkmenlerin katılımı ile gerçekleşen bu fetih hareketi Çukurova'nın tamamıyla Türkleşmesini sağlamıştır. Bildirimde, özellikle dönemin çağdaşı olan Memlûk kaynakları dikkate alınarak, bu sürecin nasıl gerçekleştiği ve bu sürece bağlı olarak Ramazanoğulları Beyliği'nin hangi koşullarda kurulduğu ve kuruluşta Memlûk devletinin rolünün olup olmadığı ayrıntıları ile tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Memlûklar, Ermeniler, Türkmenler, Çukurova, Ramazanoğulları*

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, e-mail: egekanat@yahoo.com

dönmemesi koşuluyla serbest bırakıldı. Bunun ardından ise bir süre Avrupa'da dolaştıktan sonra 1393'te Paris'te öldü³⁵.

Çukurova'nın tamamıyla ele geçirilmesi, Ermeniler üzerine 1261/62 yıllarında ilk seferleri düzenleyen Baybars'ın öngördüğü bir sonuç idi. Ancak bunun gerçekleşmesi için bir asrın geçmesi gerekmişti. Geçen süre ne olursa olsun, Çukurova'nın, Baybars zamanında bölgeye yerleşmeye başlayan Üç-Ok Türkmenlerinin de katılımıyla Memlûk devleti tarafından fethedildiği ve tamamen Türkleştirildiği kabul görmüş bir gerçektir.

Sonuç olarak şunu rahatlıkla ve kesin olarak söyleyebiliriz: Memlûk devleti, Baybars'ın sultanlığı zamanında tatbik edilen Çukurova'nın Türkleştirilmesi politikasını sonraki hükümdarlar döneminde de sürdürmüş ve bu siyasetin gerçekleşmesi için gerekli olan koşulları en üst düzeyde sağlamıştır. Bildirimizde anlattığımız bu zeminin oluşması sonrasında ise, Ramazanoğulları Beyliği'nin kurulması mümkün olabilmiştir. Öyleyse bildirimizin başlığında sorduğumuz soruya şu şekilde cevap verebiliriz: Ramazanoğulları'nın Çukurova bölgesinde kurulmasında Memlûk devleti, takip ettiği akılcı politikalar sayesinde birinci derecede rol oynamış ve beyliğin kurulmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇALAR

‘ÂŞÛR, Saïd Abdulfettâh, *ez-Zâhir Baybars*, Vizâretü's-Sekafe ve'l-İrşâdü'l-Kavmî, Kahire tarihsiz.

ABU'L-FARAC, Gregory, *Abu'l-Farac Tarihi*, II, çev. Ömer Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1950.

AKTAN, Ali, “Memlûk-Haçlı Münasebetleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 106, İstanbul 1997, ss. 149-178.

EL-ABD EL-GANÎ, Abdurrahman Muhammed, *Ermînye ve Alâkâtıha es-Siyâsiyye bi-Kulli min el-Bizantiyyîn ve'l-Müslimîn*, 33-457 h./653-1064 m., Müessesetü'l-Kuveyt li't-Takdim el-İlmiyye, İdare Te'lif ve't-Terceme ve'n-Neşr, Kuveyt 1989.

EL-MAKRİZÎ, *Kitab es-Sulûk li-Ma'rifet Duvel el-Mulûk*, I-2, 2. Baskı, nşr. Muhammed Mustafa Ziyade, Vizaretü's-Sekafe ve'l-Ulûm, Kahire 1956; I-3, nşr. Muhammed Mustafa Ziyade, 2. baskı, Vizaretü's-Sekafe ve'l-Ulûm, Kahire 1970; II-1, nşr. Muhammed Mustafa Ziyade, Kahire 1941; II-2, nşr. Muhammed Mustafa Ziyade, Vizaretü's-Sekafe ve'l-Ulûm, Kahire 1941; II-3, nşr. Muhammed Mustafa Ziyade, Vizaretü's-Sekafe ve'l-Ulûm, Kahire 1958; III-1, nşr. Saïd Abdulfettâh ‘Âşûr, Vizaretü's-Sekafe ve'l-Ulûm, Kahire 1971.

EN-NUVEYRÎ, *Nihâyet el-Ereb fî Funûn el-Edep*, XXXI, nşr. el-Baz el-Arinî, el-Hey'et el-Mısriyye el-Amme li'l-Kitâb, Kahire 1992.

ERSAN, Mehmet, “Rupenliler Döneminde Kilikya Ermeni Krallığı İle Antakya Haçlı Princepsliği'nin Çukurova'da Hâkimiyet Mücadelesi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XIII, İzmir 1997, ss. 83-95.

³⁵ Enver Zağlame, *el-Memâlik fi-Mısr*, s. 64-65; Mehmet Ersan, *Seçukluklar Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, s. 231.

- ERSAN, Mehmet, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2007.
- HOLT, P. M., *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*, çev. Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- İBN HALDÜN, Abdurrahman, *Kitâb el-İber ve Divan el-Mübtedâ ve'l-Haber*, V, Darü'l-Kitâb el-İlmiyye, Beyrut 1992.
- İBN ŞEDDAD, *Baypars Tarihi*, çev. Şerefüddin Yaltkaya, Türk Tarih Kurumu, İstanbul 1941.
- İBN TAGRİBERDİ, *en-Nucûm ez-Zâhire fî Mulûk Mısır ve'l-Kahire*, VII, nşr. Dâr el-Kütüb el-Mısriyye, Kahire tarihsiz; X, nşr. Dâr el-Kütüb el-Mısriyye, Kahire tarihsiz.
- KANAT, Cüneyt, "Bahri Memlûkler Zamanında Sultanlara ve Devlet Adamlarına Düzenlenen Bazı Suikastlar", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 3, İstanbul 2000, ss. 23-56.
- KANAT, Cüneyt, "Memlûkler ve Çukurova", *Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, Haz. Doç. Dr. Erman Artun-M. Sabri Koz, Yapı Kredi Yayınları, İst. 2000, ss. 93-107.
- KANAT, Cüneyt, "Memlûkler'in Baybars Zamanındaki (1260-1277) Suriye-Çukurova Siyaseti ve Bu Siyasetin Çukurova'nın Türkleşmesindeki Rolü", *III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler*, Adana Ofset, Adana 1999, ss. 423-434.
- KOPRAMAN, Kazım Yaşar, "Memlûkler", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, VI, Çağ Yayınları, İstanbul 1989, ss. 434-543.
- MÂCİD, Abdulmun'im, *et-Târîh es-Siyâsî li-Devleti Salâtîn el-Memâlik fî-Mısır Dirase Tahlîliye li'l-İzdihâr ve'l-İnhiyâr*, Mektebetü'l-Enclü el-Mısriyye, Kahire 1989.
- MERÇİL, Erdoğan, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.
- MUIR, W. E., *The Mameluke or Slave Dynasty of Egypt*, Methuen, London 1896.
- OSTROGORSKY, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1981.
- ÖZBEK, Süleyman, "El-Melikü'z-Zahir Rüknü'd-din Baybars Zamanı Memlûk Devletinin Dinî Siyaseti", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IX, İzmir 1994, ss. 289-387.
- ÖZBEK, Süleyman, "Moğol İstilasının Durak Noktası Ayn-ı Calut Savaşı ve Sonuçları", *Askeri Tarih Bülteni*, S. 31, Ankara 1991, ss. 11-21.
- RUNCIMAN, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, III, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987.
- SPULER, Bertold, *İran Moğulları*, çev. Cemal Köprülü, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987.
- SÜMER, Faruk, "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S. I, Ankara 1969, ss. 1-147.
- SÜMER, Faruk, "Çukur-Ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 1, Ankara 1963, ss. 1-98.
- SÜRÛR, Cemaeddin, *Devlet Beni Kalavun fî Mısır*, Darü'l Fikr el-Arabî, Kahire tarihsiz.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, 2. Baskı, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1984.
- YİNANÇ, Refet, *Dulkadir Beyliği*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.
- ZAGLAME, Enver, *el-Memâlik fî-Mısır; Matbaatü'l-Mecelletü'l-Cedide*, Kahire tarihsiz